

ЩОДО ВІДПОВІДНОСТІ ПОЛОЖЕНЬ ПРОЄКТУ КК УКРАЇНИ ПРО ПОЛІТИКО-ПРАВОВЕ РІШЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

1. У наданому для громадського обговорення проєкті КК України (станом на 25.07.2021 р.) робоча група пропонує закріпити в Прикінцевих та Перехідних положеннях КК надання Президентіві України можливості ухвалювати політико-правове рішення як винятковий кримінально-правовий захід, а також врегулювати питання звільнення від кримінальної відповідальності осіб, які вчинили тяжкі чи особливо тяжкі злочини на тимчасово окупованій території України у зв'язку із закінченням строків давності. Також у Верховній Раді України зареєстровано Законопроект № 5672 від 18.06.2021р. [1], який містить ідентичні пропозиції.

2. На виконання міжнародно-правового зобов'язання нашої держави КК України містить положення щодо незастосування давності тільки в разі вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у статтях 109–114¹, проти миру та безпеки людства, передбачених у статтях 437-439 і частині першій статті 442 цього Кодексу. Пропозиція включити до цього кола ще **тяжкі чи особливо тяжкі злочини**, що були вчинені на тимчасово окупованій території України, виглядає не досить виправданою. По-перше, через те, що в разі внесення вказаних змін до законодавства, цей вид звільнення від кримінальної відповідальності в Україні (за винятком тимчасово окупованої території) буде застосовуватися і надалі. Тобто дія закону про кримінальну відповідальність у даному випадку штучно обмежується за географічною ознакою. По-друге, притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вчинили злочини чи переховуються від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, можливо сьогодні через здійснення спеціального досудового розслідування.

3. Щодо запропонованого запровадження політико-правового рішення треба зауважити, по-перше, що в Україні, відповідно до Наказу № 573/152/252 від 08 квітня 2019 року Служби безпеки України, Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, при Службі Безпеки України діє Об'єднаний центр з координації пошуку, звільнення незаконно позбавлених волі осіб, заручників та встановлення місцезнаходження безвісти зниклих в районі проведення ООС. Положення, яке регулює діяльність згаданого вище об'єднаного центру, вказує серед його завдань координацію заходів щодо звільнення незаконно позбавлених волі осіб у районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ у Донецькій та Луганській областях та забезпечення ведення переговорного процесу щодо обміну. Тобто в Україні вже існує орган, якому надано повноваження щодо координації переговорів та обміну.

По-друге, надання Президенту України повноважень ухвалювати винятково кримінально-правові заходи **не передбачено Конституцією України**. Така

норма може порушити баланс розподілу повноважень між гілками влади, вона не відповідає принципу стримувань і противаг, який є складовою верховенства права. Виникає проблема відповідності запропонованої норми Основному Закону України.

4. Сьогодні всі перемови і процедури щодо повернення утримуваних російською стороною конфлікту громадян України здійснюють уповноважені державні органи України в рамках політичних угод, ухвалених у «нормандському форматі». Відомо, що останній обмін полоненими і заручниками з одного боку та засудженими за злочини проти України з іншого відбувся у квітні 2020 року.

З офіційних джерел відомо, що подальший обмін (звільнення) громадян України заблокований через: 1) «**конкретне невиконання іншою стороною домовленості Нормандського саміту в Парижі про допуск представників Міжнародного комітету Червоного Хреста до місць утримання заручників на тимчасово окупованих територіях**» [2]; 2) відсутність списків осіб для обміну «**з боку Росії і з боку сепаратистів**» [3]; 3) відсутність політичної волі президента Російської Федерації, який пов'язав «**звільнення ув'язнених із Мінським процесом**» [4]. Враховуючи викладене, труднощі, що існують з приводу обміну (повернення) громадян України з тимчасово окупованих територій, не пов'язані з недосконалістю національного кримінального законодавства, а пропозиції запровадження політико-правового рішення жодним чином не вирішать цієї проблеми.

5. Вбачаємо, що запропонована норма також суперечить ст. 24 Конституції України та ст. 10 КПК України, які визначають рівність громадян перед законом і судом. Фактично, особи, які притягуються до кримінальної відповідальності на території України (затримані або заарештовані) та підлягають обміну (ч. 2 ст. 108-1 Законопроекту), будуть знаходитись у більш привілейованому становищі. І хоча автори законопроекту наголошують, що «запровадження політико-правового рішення не може усувати відповідальність за вчинений злочин», жодних кримінально-правових наслідків щодо вказаної категорії осіб взагалі не передбачено. І навпаки, збереження наявної практики застосування до цієї категорії осіб спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності, амністії або помилування залишається дієвим механізмом під час необхідності обміну і повернення громадян України з полону. Посилання авторів законопроекту на ускладнений чи довгий шлях цих процедур зрозуміле, а тому, виключно в разі проведення обміну, для прискорення (спрощення) можливим є вдосконалення саме процесуальних аспектів їх проведення.

6. Додатково треба звернути увагу на ч. 3 ст. 108-1 проекту, якою пропонується поширити дію політико-правового рішення на «іноземців та осіб без громадянства, які на законних підставах захищали незалежність і територіальну цілісність України, зокрема брали участь в антитерористичній операції (АТО) або операції Об'єднаних сил (ООС)». Виникає питання: яким чином буде встановлено **законність підстав участі іноземців і осіб без громадянства в бойових діях на території України?**

7. Захист прав людини на тимчасово окупованих територіях та повернення громадян України може дієво реалізовуватись через міжнародні установи та організації (ООН та його інституції, ОБСЄ, ЄСПЛ), що мають значний політико-правовий вплив на уповноважених осіб держави-агресора. Так до ЄСПЛ вже надходять скарги щодо порушень прав і свобод людини на тимчасово окупованих територіях та щодо звільнення політичних в'язнів - громадян України. Зокрема, скаргу України проти Російської Федерації до ЄСПЛ в рамках міждержавної справи «Україна проти Росії (щодо Криму)» за №20958/14 і міждержавну

справу «Україна проти Росії» за №38334/18 щодо політичних в'язнів суд визнав частково прийнятною.

Викладене дозволяє пропонувати доопрацювання положень про політико-правове рішення з можливим врахуванням наведених зауважень.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України № 5672 від 18.06.2021р. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Режим доступу: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72284
2. Керівник Офісу Президента у складі української делегації відвідав з робочим візитом Німеччину. 03.06.2020р. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Режим доступу: <https://president.gov.ua/news/kerivnik-ofisu-prezidenta-u-skladi-ukrayinskoyi-delegaciyi-v-61441?fbclid=IwAR1CTpFgkLNPFxFIWLPb9E6FV1x1DgWqIABCcPD6PudMVWIB3bGHYVmVjw>
3. Володимир Зеленський: Маємо рухатися до зустрічі лідерів «Нормандської четвірки», політичні радники узгоджуватимуть кластери 19 квітня. 16.04.2021 [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. –Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-mayemo-ruhatisya-do-zustrichi-lideriv-no-68041>
4. Переговори про обмін із Росією «практично заморожені» – Денісова. 26.02.2021 р. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. –Режим доступу: <https://ua.krymr.com/a/news-denisova-obmin/31123783.html>